

П Е Ш Ч А Н И К 3

Р Е Ч П Р В А

Часопис "Пешчаник", као и установа која му је удахнула живот – Историјски архив Ниш – стара се да песак времена не прекрије сећање на историјска збивања и догађаје, на оно шта је било и како је било.

Овај, трећи број чини то кроз 19 радова – више од трећине њих за ауторе има професоре и асистенте два факултета Универзитета у Нишу – Филозофског (група за историју) и Правног (катедре за правно историјске науке и кривично-правне).

Шира тематска одредница виђена је у неколиким годишњицама – важним за државу и народ српски. Минуло је шест и по векова од смрти Цара Душана. И мање би било довољно као повод да се проговори о Душановом законнику. Сигурно највреднији плод српског средњовековног права, круна правног континуитета немањихке државе, важан је споменик и словенског права. Колико је, заправо, српски, а колико византијски – трагањем за одговором на то питање бавио се асистент Правног факултета Александар Ђорђевић.

Још дубљу прошлост – Словенски свет на размеђи племенских савеза и раних држава, истражује проф.др Драган Николић, пратећи њихове историјске судбине у периоду од VII до XII века.

Историјским прегледом кажњавања у Србији кроз векове почев од Душановог законика, до успостављања новог казненог система после Другог светског рата баве се проф.др Слободанка Константиновић-Вилић и доц. др Миомира Костић, са катедре за кривично право Правног факултета у Нишу. Од освете (вражде) преко смртне казне и мртве шибе, робије и заточења, до Кривичног законика из 1947.године и прописаних 12 врста казни.

Доношење првог српског Устава – Сретењског, пре 170 година, једна је од прекретница у српској историји. Објављен 15 фебруара 1835.године, овај Устав, иако октроисан извојевао је народ Милетином буном, тражећи спас од свемоћи кнеза Милоша (Милош влада као паша). Доношењем Устава, модернијег и слободоумнијег од земље у којој је настао, али и његовим брзим одласком у историју – разлозима и дOMETИМА, бави се Данијел Спасојевић, професор историје.

Прошло је 190 година од Другог српског устанка – "Пешчаник 3" објављује рад мр Добривоја Јовановића из Историјског архива Јагодина. Преговорима до мира – кнез Милош и Марашли али паша у Ћуприји 1815.г.

Из Музеја ПТТ-а Србије, поводом 150-те годишњице ове врсте саобраћаја, за "Пешчаник" је стигао рад Милорада Јовановића "Димитрије Ђорђевић – успомене на прве дане у ослобођеном Нишу". Димитрије Ђорђевић, легендарни српски телеграфиста и сарадник "Политике" написао је и на Радио Београду 4 јуна 1929.године прочитао текст који преносимо без лекторских интервенција, како би се очувао оригинални стил тог времена.

Други светски рат – особености на тлу Југославије – рад др Небојше Ранђеловића скреће пажњу на недовољно истражене или намерно прећутане чињенице. Дају се наслутити кроз кључне речи: историографија, Југославија, савезници, Михајловић, Тито, Черчил, ослободилачки рат, колаборација, покрет.

Просветно културним системом у окупираној Србији 1941-1944, у целини и посебно по школама и наставним програмима бави се у два рада доц. др Слободан Керкез. По угледу на немачко школство у овом периоду смањиван је број елитних школа – гимназија, а уочљиво повећаван број нижих народних школа – пољопривредних, школа за домаћице, девојачких. Ове последње имале су за циљ да "српску девојку поврате из канцеларија, продавница, фабрика и туђинских агитаторских ћелија... своме дому и огњишту".

Часописима оваквог типа карактер и садржај одређује и чињеница да излазе из установе која се бави архивском грађом – један од суштинских разлога његовог постојања мора, дакле, бити популаризација архивске грађе. Изазов за архивисте практично је сваки од 907 фондова и 8 збирки, колико их у Архиву има. Наслови радова архивиста нишког Архива својеврстан су "Пешчаников" водич кроз архивску грађу:

- Удружење учитеља града Ниша од 1895 до 1956, Натали Величковић;
- Окружна банка Ниш и Инвестбанка АД Београд 1907-2001, Ивана Јовановић;
- Електромашинска школа у Алексинцу–145 година после, Мирослав Видосављевић;
- Еснаф терзијско-абацијски, Невена Карабашевић;
- Откривање споменика ослободиоцима Ниша на Тргу Краља Милана, Бобан Јанковић;
- Дани европске културне баштине – учешће Историјског архива Ниш, Љиљана Ђуровић;
- Филмски сусрети у Нишу – четири деценије континуитета, Марина Ранковић;
- Збирка позивница 1810-1941, Мица Ђенић.

Живот као прича, или живот за причу – "Пешчаник 3" о знаменитим Нишлијама:

Архимандрит Данило Синко, наш Рус, како је народ волео да га зове, један од ретких људи који су имали две отаџбине и обе волели искрено и чисто. Аутор Владимир Вучковић.

Мара Харисијадис, рођена Нишлијка с почетка XX века, школована у Марсеју, Београду, Паризу и Берлину, асистент на Филозофском факултету у Београду, историчар уметности са око двестотине радова – научних за научнике, информативних за обичне читаоце, едукативних за генерације историчара уметности.

Овим садржајем трећи број часописа за историографију, архивистику и хуманистичке науке "Пешчаник" излази пред научну и свеколику јавност – иако то чини да буде виђен и оцењен, не судите о њему престрого – млад је и има амбицију да све сигурније корача у будућност, отварајући нам врата прошлости и чувајући све нас кратког памћења.

ГЛАВНИ И ОДГОВОРНИ УРЕДНИК
Иванка Станчевски